

RECENSIES

Armando Ello & Griselda Molemans, *Zwarte huid, oranje hart*.

Afrikaanse KNIL-nazaten in de diaspora (Zwolle: d'Jonge hond, 2011)

312 p. ISBN 978 90 89101 62 4.

Vijftien jaar geleden waren de *belanda hitam*, de ‘Zwarte Hollanders’ of Indo-Afrikanen, nog een volstrekt vergeten groep, een voetnoot bij de multiculturele en multiraciale mix in Nederlands-Indië. Het was dan ook nooit een bijzonder grote groep – van de 3068 Afrikaanse soldaten die het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger tussen 1831 en 1872 in dienst nam in de Ghanese kolonie Elmina, vestigden zich uiteindelijk slechts 459 soldaten permanent in Indië. Uit deze groep kwamen de *belanda hitam* voort.

De meest prominente van deze Indiëgangers was de Ashantijnse prins Kwasi Boakye (1827-1904; ook bekend als Aquasi Boachi), wiens lot verbonden was met de *belanda hitam* doordat zijn opvoeding in Nederland onderdeel was van het akkoord over de levering van Afrikaanse soldaten dat Nederland met het koninkrijk Ashanti had gesloten. Het is zijn verhaal dat door romancier Arthur Japin tot leven werd gewekt in zijn bekroonde bestseller *De zwarte met het witte hart* (1997). Wellicht mede in het kielzog daarvan is de belangstelling voor dit vergeten hoofdstuk in de Nederlandse koloniale geschiedenis aanmerkelijk toegenomen. Ineke van Kessel onderzocht hun geschiedenis in *Zwarte Hollanders. Afrikaanse soldaten in Nederlands-Indië* (Amsterdam 2005) waarin ze de lotgevallen van de *belanda hitam* volgde tot hun komst naar Nederland. De journalist en publicist Griselda Molemans en de fotograaf Armando Ello schetsen in *Zwarte huid, oranje hart* door middel van een reeks fotoportretten en interviews een beeld van de hedendaagse afstammelingen van de Afrikaanse KNIL-soldaten, in Nederland, de Verenigde Staten en Indonesië. Verreweg de meeste *belanda hitam*, die door de koloniale overheid werden beschouwd als Europeanen en de Nederlandse nationaliteit bezaten, zijn na de Indonesische onafhankelijkheid vertrokken, waarbij velen naderhand Nederland verruilden voor bijvoorbeeld Amerika. Een aantal is om allerlei redenen gebleven, waarbij families vaak onderling het contact verloren, hoewel de *belanda hitam* in Indië een hechte gemeenschap vormden en er veel onderling gehuwd werd. Opmerkelijk is ook het gemak waarmee velen trouwden met zowel Indische als ‘autochtone’ Nederlanders. Misschien verklaart dat deels hun ‘onzichtbaarheid’: in Nederland worden ze bovendien stelselmatig voor Surinamers of Antillianen aangezien, zowel door Nederlanders als door Surinamers.

Een voorbeeld is het nageslacht van Kwasi Boakye, dat grotendeels in Nederland is terechtgekomen, en veelal met Nederlanders trouwde. Één kleinzoon stichtte echter een Amerikaanse tak, de enige die nog de naam Boachi voert – de Nederlandse takken stammen af van kleindochters. En mogelijk bestaat er nog een Indonesische tak, met wie het contact is verloren. Uit interviews blijkt dat de meeste Indo-Afrikaanse families weinig afwisten van hun voorgeslacht en hoe ze in Indië waren terecht gekomen – veelal wensten hun ouders of grootouders dat ze opgingen in de koloniale

samenleving, en Nederlands spraken. Het Afrikaanse verleden werd door de eerste generaties blijkbaar als een obstakel beschouwd voor een volwaardige deelname aan het leven in de kolonie. De Boachi's bezaten nog wel memorabilia van de stamvader, maar ook bij hen was er over hem verder vrij weinig bekend.

Opmerkelijk is de sterke identificatie met Ethiopië in de jaren 1930. Men praat uitgebreid over de Ethiopisch-Italiaanse oorlog, identificeert zich met het land als synoniem voor Afrika, waarbij een enkele zelfs verkondigt dat Haile Selassie 'haar keizer' is. Één familie denkt later uit Ethiopië te komen. Een andere familie denkt van een Zulu-prins af te stammen. Onderzoek heeft inmiddels uitgewezen dat de stamvader uit Dahomey komt. Deze identificatie met prominente Afrikaanse koninkrijken is een interessant fenomeen. Het doet denken aan de verering van Haile Selassie door de rastafari's en hun identificatie met Ethiopië. Maar de identificatie met Afrika gaat niet zo ver dat men zich interesseert voor het familieverleden. Pas in de jaren 1980 verandert die houding, als Indo-Afrikaanse Nederlanders elkaar en hun voorouders weer beginnen op te zoeken.

Helaas doen de auteurs geen poging deze vrijwel collectieve amnesie te duiden – noch wordt diep ingegaan op de vele multiraciale relaties van de *belanda hitam*. Men vraagt zich bij lezing af of hoe gebruikelijk het was dat hoogblonde jongens uit Friesland met een Indische of Indo-Afrikaanse bruid thuis kwamen. Hoe legden zij het eerste contact? En hoe was de huwelijksrelatie? Ging dat allemaal van een leien dakje, of waren er de nodige culturele verschillen te overbruggen? Andere vragen waar het boek geen antwoord op geeft: waarom werden zovele Afrikanen en hun nageslacht katholiek? Waarom niet Nederlands-hervormd? Jammer is ook het ontbreken van stambomen – veel van de geïnterviewden zijn aan elkaar verwant, of delen dezelfde stamvaders.

Kortom, het boek doet naar meer smaken, maar los daarvan is het een boeiende inleiding op een interessant vergeten aspect van de Nederlandse koloniale en migratiegeschiedenis, met fraaie portretten van de geïnterviewden. Hoewel geen historische studie als zodanig, zal het in de toekomst ongetwijfeld zijn waarde bewijzen als een momentopname van het historisch besef en de identiteitsbeleving van een bijzondere groep Nederlanders.

Henk Looijesteijn

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis

Marga Altena, *A true history full of romance. Mixed marriages and ethnic identity in Dutch art, news media, and popular culture (1883-1955)* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2012) 183 p.
ISBN: 978-90-8964-425-1.

De rijke dochter van een beroemde Amsterdamse architect trouwt met een Chinese koopman. Een ongetrouwde moeder uit Den Haag wordt de echtgenote van een Mohawk opperhoofd in Canada. De eerste zwarte bewoner van Hengelo trouwt met het mooiste meisje van de stad. Het lijken verhalen uit een boek of een film, verhalen om bij weg te dromen, verhalen waar je meer over wilt weten. Dat vonden de tijdgenoten van deze drie Nederlandse vrouwen en hun buitenlandse echtgenoten ook. In dit mooi vormgegeven en rijk geïllustreerde boek analyseert Marga Altena hoe etnische